

Mrak-a iz Pazna, — za namestnika: županijskega odbornika Jurja Rumaz-a na Veprincu.

Zgodovinske reči.

Rimski ostanjki pri Ajdovšini.

Da bi rimsko cesto čez Hrušico do konca dogljal in zraven borišče med cesarjem Teodozijem in vstajnikom Eugenijem bolj obilno pregledal, sem potoval zopet na Vipavsko, in nisem se kesal, ker sem še marsikaj našel, zlasti pri Ajdovšini, ker me je v moji prejšnji misli o teku rimske ceste čez Hrušico popolnoma zaterdilo.

Stare postaje „ad Frigidum“, pozneje Castra, pač nihče ne bo drugej iskal kakor pri Hublu, in sicer v Ajdovšini, kdor koli ali od krajske ali od goriške strani čez Hrušico potuje. Vsa lega in lastina kraja za to govori. Vipavske reke od deleč skoraj znati ni, ker se njeni tek v ovinkih prikriva; nasprot Hubel svoje valove prav vidno in šumeče vprek skozi ravnino podi. Obe reki izvirate iz podzemeljskih jam, pa Vipava nizko in pohlevno od izhodne strani na dan prihaja, Hubel pa precej visoko in z močjo od severne strani iz jame huhlá, ob časih deževja pa še iz višje luknje svojo vodo toči. Tudi se potniku čez Hrušico ravnina proti Ajdovšini kaže odprta, krog Vipavskega terga pa zaperta in odložna; in tedaj se tudi za vojskine trume pot na Hubel nar bolj kaže primerjena.

Rimski zidovi pri Ajdovšini na zahodnem bregu Hubla so vendar posebno spričevanje, akoravno so doslej le premalo znani, če tudi v bukvah in časnikih imenovani. Schoenleben (Apparatus str. 101) piše, da je ob njegovem času ondi še visok stolp stal, sled pa se še od družih stolpov znal, in sicer vsih skupaj šestnajst, samo lege kraja ni dosti določil.

Mogoče mi je staro tukajšnje mesto dosti natanko popisati. Ondašnji gosp. fajmošter Volčič, sedaj v Divinskega dekana izvoljeni, so me namreč o mojem pregledovanju prav prijazno podpirali, me tudi skozi vse hiše vodili, kjer se rimsko ozidje sledi — „staro boštajno“ ga ljudje ondi imenujejo; tudi so mi naklonili priložnost, katarske mape pogledati, in po teh staro primerjati z novim.

Po takem je bilo staro mesto pri Ajdovšini v resnici „Castra“ ali vojaški stan, kakor je bil pri Rimljanih navaden; staro ozidje je namreč ravno na štiri vogle odmerjeno, vsaka stran nekaj čez 80 sežnjev dolga, tudi natanko po štirih stranéh sveta obrnjena; izhodna stran zidú se še skoraj nepretergana zna, eden ali dva sežnja visoko, malo manj tudi zahodnja; severna je bolj v nove hiše povzeta, južna je s hišami, dvorišči in cesto pretergana; vediti je namreč, da večidel novega terga ravno v stari čveterovoglini stoji. Stolpov, ako so bili enako razstavljeni, kakor na izhodni strani, je bilo ravno šestnajst; na izhodni strani namreč srednji stolp še stoji, čez deset sežnjev visok; dva druga sta do treh sežnjev znižana, in na obeh voglih se še ostanjki od dvéh znajo; ravno tako se ostanjki od dveh stolpov na zahodnih voglih in od drugih nekterih še lahko vidijo. Od rimskih kamnov z napisi je vendar le malo najdi, le odlomek se mi je pokazal s čerkami...TRI...MAR...; rimskih dnarjev pa še zmiraj dobivajo, nekatere sem tudi v roke dobil, in sicer od cesarjev Maksencija in Konštancija; stare grobe pa tudi semtertje, zlasti na južni strani, odkopujejo, zidani so, in kosti in lonci z ogljem — stare urne — se v njih nahajajo. Hicinger.

Ozir po svetu.

Čertice iz življenja Omer-paša, višjega poveljnika turške armade.

Mnogokrat je bil Omer-paša že v našem listu imenovan, in enkrat že so tudi „Novice“ nekaj povedale od njegovega življenja. V knjigi „Eisenbahnbücher“ je pa še marsikaj povedanega, kar je manj znanega od tega moža, ki

sedaj 48 let star je višji poveljnik turške armade in po imenitnosti tretja oseba v carstvu turškem.

Omer-paša ni imel ne bogatih ne imenitnih staršev; rojen Horvat je pod imenom Latas služil kot podoficir v polku avstrijskih graničarjev. Ko se je enkrat sperl s svojim predstavljenim višjim oficirjem, jo je skrivaj pobegnil na turško Horvaško. Tù živeža iskaje pride v hišo nekega turškega kupca, ki ga je z veseljem sprejel, ker je znal nemški jezik, sicer pa tudi lepo pisati; Omer je nastopil službo kupčijskega pisarja. V štacuni se je tako ročno vedel, da ga je Turčin prav rad imel in ga nagovarjal, naj prestopi k turški véri in vzame njegovo hčer za ženo. Omer ga uboga in se poturči. Al dolgo mu ni dopadlo v ti hiši. Eno noč se napravi in pobegne le s 30 piastri v žepu od hiše, ter pride v Göhlisan. Tù, nekaj korakov pred mestom, se vés izpehan po dolgi poti zgrudi na nekem kamnu; škornje so bile vse stergane, dnarja pa nič, da bi si bil nove kupil; popolnoma ptujec v vsi deželi ni vedil ali bi se obrnil na desno ali na levo. Milo se začne jokati in išče in išče, s čim bi saj enmalo mogel škornje zvezati, da saj bos ne pride v mesto. Najde res malo vervico, s katero si priveže šlebedre. Počasi se spravi na pot in si serce jači, dokler pride v Vidin s pol piastrom v žepu. — Tù v Vidinu se vsede v kavarnico in sliši, da Ibrahim-paša bi rad dal obris mesta Vidina napraviti, pa nobenega človeka ni, ki bi se podstopil tega dela. Omer stopi k Turkom in se jim ponudi za to delo. Turki veseli tega berž naznanijo pašatu, da so našli človeka, ki prevzame to delo. Omer se ga res loti in tako doverši, da je bil Ibrahim ž njim popolnoma zadovoljin. Omeru dá novo obleko in si ga udinja za inženirja. Ko je bil Ibrahim-paša pozneje v Mostar prestavljen, ga prosi Omer, naj mu dá službo v armadi. Kar je prosil, je dosegel; na svét Ibrahima mu vojni minister dá službo kol-agassi-a (namestnika majorja). Kmalo je bil povzdignjen za majorja in kot major je šel na vojsko v Kurdistan; tù je postal polkovnik (obrist) in ko je bila vojska končana, je prišel že kot poveljnik nekega pešnega polka v Carigrad. Tù je postal brigadir, je prestopil potem v rumelsko kardelo in pride pozneje v Mostar. Tù pa so ga zvijače mnogih pašov prisilile, da je službo zapustil. V Drinopolji je živil skozi 3 leta z majhno penzijo — s 15 cekini na mesec. Ko se je ustaja v Moldavi in Valahii začela, ga pokliče sultan v Carigrad nazaj in ga povzdigne za feldmarsallajntanta; zdaj gré v Moldavo in Valahijo in pozneje v Bosno. Po končani bosniški vojski mu sultan daruje 3 milijone piastrov, da poplača svoje dolgove, katerih ima Omer zmiraj dosti. Pozneje je šel nad Černogorce in v darilo je prejel od sultana drago sabljo damaščanko. Potem je šel v Šumlo in v rusovski-turški vojski je bil za višjega poveljnika turške armade izvoljen.

Dosihmal je Omer imel že 10 žen, ktere (večidel zale Čerkesinje) so poprej njegove sužnje (robkinje) bile. Sedanja njegova žena je Nemka, ki jo je iz Valahije pripeljal — bila je v hiši nekega boljarja izrejitelja otrok.

Ko je v bosniški vojski enkrat do tistega mesta prišel, kjer se je pred več leti zapušen in ubožen s sterganimi škornji mudil, je pokazal svojim tovaršom tisti kamen, na katerem je takrat sedel in jokal. Omer-paša jezdi 18 let staro arabsko kobiljo, katero je pred več leti za 80.000 piastrov kupil, pa bi je sedaj za milijon ne prodal, tako rad ima to živinico, ktera ga spremlja v njegovih vojskah.

Kratkočasno berilo.

Dolžnišnica.

Pri Rusih je lepa navada, kadar jih nenadoma kaka sreča zadene ali se kaj družega veselega v njih rodovini pripetí, ali ob velicih praznikih, da tudi ubozih jetnikov se spominjajo in ozarjajo njih tužne dneve s kakim dobrim delom.